

MUSIQA SANʼATINING YOSH AVLOD KAMOLOTIDAGI OʻRNI

Ilyos Kuvatov

Oʻzbekiston davlat konservatoriyasi “Orkestr dirijyorligi” kafedrası dotsent v.b.

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada musiqa sanʼatining jamiyat va yoshlar kamolotidagi oʻrni oʻziga xos qirralari bilan bogʻlik masalalar koʻrib chiqilgan va ularning tasnifi yoritilgan.

Kalit soʻzlar: musiqa, sanʼat, yosh avlod, kamolot.

Biz yoshlarga doir davlat siyosatini hech ogʻishmasdan, qatiyat bilan davom ettiramiz. Nafaqat davom ettiramiz, balki bu siyosatni eng ustuvor vazifamiz sifatida bugun zamon talab qilayotgan yuksak darajaga koʻtaramiz. Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va manaviy salohiyatga ega boʻlib, dunyo miqyosida oʻz tengdoshlariga hech qaysi sohada boʻsh kelmaydigan insonlar boʻlib kamol topishi, baxtli boʻlishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz.

Shavkat Mirziyoyev

KIRISH

Musiqa sanʼatining jamiyat va yoshlar kamolotidagi oʻrni beqiyos boʻlib, barcha jabhalardagi rivojlanishlarning bosqichma-bosqich oʻsishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev bugungi musiqiy madaniyatimiz rivoji va uning jamiyat hayotidagi oʻrni masalasini koʻp bor tahlil qilib, bundan keyingi vazifalarni belgilab olish haqida oʻz nutqlarida bir necha bor taʼkidlab oʻtganlar. “Insonning ruhiy kamoloti haqida gapirar ekanmiz, albatta bu maqsadga musiqa sanʼatisiz erishib boʻlmaydi. Xalqimiz hayotida musiqa azaldan beqiyos oʻrin tutib keladi. Samarqand yaqinidagi Moʻminobod qishlogʻidan 3 ming 300 yil muqaddam suyakdan yasalgan nay cholgʻusi topilgani ham shundan dalolat beradi.” Bu haqiqatni haqiqatni inkor etib albatta boʻlmaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Musiqqa insonning ongi, tuyg'ulari va e'tiqodini shakllantirishda muhim va ta'sirli kuchga ega. Zamonaviy insonning yakuniy maksadi - ong va qalb uyg'unligidir. Bu maqsadga erishishda musiqiy yo'nalishdagi o'quvchilarning musiqiy tarbiyasini to'g'ri yo'lga qo'yish asosiy vazifa deb qaralishi kerak. Zamonaviy pedagogika bolalarni estetik tarbiyalash va nafosat olamiga olib kirishga xizmat qiladi. Bu borada o'quvchi-yoshlarni va qiziqishi bo'lmaganlarni ham qiziqtirish uchun o'quv jarayoniga ijodiy yondoshish talab etiladi. Bu maqsadga erishmoq uchun musiqqa maktablarida o'quvchilar bilan yakka va jamoaviy mashg'ulot shakli mavjud. Yakka darslarda o'qituvchi bitta o'quvchiga e'tiborni berib, uning shaxsiy hislatlarini chuqurroq o'rganish, qobiliyati va professional ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ish olib borish imkoniyatga ega. Jamoaviy darslarda o'quvchilarni hamkorlikda ishlash, o'z shaxsiy faoliyatini umumiy maqsad yo'lga qaratish, do'stlik, hamkorlik, ijodiy muxit yaratish kabilar shakllantiriladi.

Mustaqilligimiz tufayli ko'p asrlik milliy qadriyatlarimizni o'rganish va ulardagi sara fikrlarni yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy tarbiyasi yo'nalishiga singdirish imkoniyati tug'ildi.

Jamiyatimizda madaniyat va san'at rivoji o'ziga xos yo'nalishlarga asosan kechmoqda. Bu borada ayniqsa musiqiy madaniyat muhim bir rivojlanish bosqichiga kirib, u odamlarning ma'naviy va madaniy ongi o'sishiga xizmat qilmoqda. 2017 yil 8 avgustdagi "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev O'zbekiston davlat konservatoriyasi faoliyatini yanada rivojlanitirish va takomillashtirish chora-tadbirlari" to'g'risida hamda 2017 yil 17 noyabrdagi "O'zbek milliy Maqom san'atini yanada rivojlantirish chora tadbirlari" to'g'risida"gi bag'ishlangan qarorlarida Yurt boshimiz O'zbek me'rosi saqlanishi haqida va yoshlarga targ'ibot qilish va musiqaviy tarbiya berish uchun qanday ustuvor vazifalar bajarilishi mavjud. Shunidek, 2018 yil O'zbekistonning eng qadimgi shaharlaridan Shahrisabzda Birinchi Xalqaro Maqom festivali muvaffaqiyatli o'tkazildi. Uning doirasida ilmiy konferentsiya bo'lib o'tdi va 40 dan ortiq nufuzli olimlar ishtirok etdilar. Ular o'z ma'ruzalarida Maqom san'atini nafaqat nazariy va amaliy masalalarini ko'rib chiqishdi. Eng dolzarb masalalaridan biri bolalarni va yoshlarni ilk davrdaridan Maqom san'atiga qiziqtirish va Maqom san'ati bilan hayotini chambarchas bog'lash. Afsuski, hozirgi vaqtda farzandlarimiz zamonaviy yengil yelpi (popsa, yengil estrada musiqalarini) tinglab o'z dunyo qarashlariga zarar yetkazmoqdalar. O'zbek olimlari yaqinda tashkil etilgan "O'zbek Maqom markazi"da Maqom san'atini o'rgatish

maqsadida bir qator maktabgacha ta'lim muassasalari, boshlang'ich O'rta maktab va maxsus musiqa maktablari uchun yaratilgan o'quv qo'llanmalar, video va audio disklar yaratildi. Shu bilan hozirgi yoshlarimizga Maqom san'atini o'rganish va uni rivojlantirish hamda musiqa tarbiyasi bilan alohida

Mustaqillik yillari milliy musiqa san'atimiz o'zining azaliy manbalaridan kuch olib, milliy ruhiyatni, ma'naviy kamolotni shakllantirishga xizmat qila boshladi, zamonaviy janrlar bilan boyigan holda xalqimizni yangi jamiyat qurishga ruhlantirmoqda.

Farzandalarimizga to'g'ri musiqaviy tarbiya beradigan bo'lsak, bu borada klassik musiqa haqida ham chuqurroq ma'lumot berishimiz lozim. O'zbekiston davlat konservatoriyasida yosh avlodlarga musiqiy tarbiya Yevropa klassik namoyondalarini tanishtirish maqsadida abonement tizimida "Musiqali lektoriyalar", har xil kontsert dasturlari olib borish kerak va zarur. Bu ham bolalarni musiqaga bo'lgan muhabbatini uyg'otadi. Oxirgi besh yil mobaynida xususiy maktabgacha ta'lim muassasalari tashkil etilayapti. Shu maskanlarda musiqa mashg'ulotlariga ko'rgazmali cholg'u asboblari va o'quv qo'llanmalarni AKTlardan foydalanilsa samarali bo'lar edi. Bu borada A.Leviev boshchiligida Milliy-cholg'u" eksperimental laboratoriya bolalar musiqa asboblari tashkil qilgan. Bu musiqa asboblari bolalalarni yoshlari to'g'ri keladigan razmerda va shaklda ishlab chiqarilgan.

Musiqa asrlar davomida insonlarning yaxshi-yomon kunlarida hamrox bo'lib kelgan. Har bir xalqning o'ziga xos musiqa cholg'ulari va ohanglari bo'lgani singari, o'zbek millati ham o'ziga xos musiqa cholg'ulariga ega.

"Yosh avlodni ma'naviy tarbiyalashda milliy madaniy-tarixiy an'analar, urf-odatlar hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan samarali pedagogik shakl va vositalar ishlab chiqilib, amaliyotga joriy etiladi, - deyiladi "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da, - "Umumiy hamda pedagogik madaniyatni oshirish maqsadida mamlakat aholisi orasidagi ma'rifiy ishlar takomillashtirilib boriladi".

O'zbek milliy musiqasi xalqimizning ma'naviy madaniy an'analaridan bo'lib, u el-yurt orasidagi urf-odatlar va boshqa qadriyatlarimiz bilan chambarchas, hamjihat holda rivoj topib kelmoqda. Istiqloq munosabati bilan milliy musiqiy san'atimizda katta o'zgarishlar yuz berdi. Xususan, xalqimizning barcha bayramlari uning asrlar osha qon-qoniga singib ketgan an'analarini targ'ib qiluvchi asarlarni joriy qilishga keng yo'l ochib berildi, har bir hudud va har bir millat o'z urf-odatlariga mos va shu hududgagina mansub bo'lgan musiqa asarlarini ijro etishlariga e'tibor qaratildi.

Musiqqa shunday vositaki, u yangi avlod tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi, inson ruhiy olamiga bevosita ta'sir ko'rsatadi, tinglovchi dunyoqarashini shakllantiradi. Ayni chog'da u insonning ma'naviy ehtiyojlarini qondiradi, his-tuyg'ularini boyitadi.

Inson hayotida qo'shiq-kuyning hamisha o'z o'rnini, o'z vazifasi mavjud – u ermak uchun to'qilmagan, havasga aytilmagan, bekorchilikdan eshitilmagan: qo'shiq kishilarni yashashga, kurashga chorlagan, mehnatga, muhabbatga ruhlantirgan, dardu qayg'usiga malham, baxtu quvonchiga sherik bo'lgan. Qo'shiq xalq orzu-armonlarining ifodasi, xalq ruhiyatining ko'zgusi hisoblanishi shundan. Insonning go'zallik tuyg'usini taraqqiy ettirmay turib, ma'naviy barkamol inson haqida gapirib bo'lmaydi. Odamzod o'zini qurshab turgan tashqi olamda, o'zi yashayotgan jamiyatda, o'zi bilan muloqotda bo'layotgan kishilarda tarixan shakllangan va muayyan davrda amal qilinayotgan badiiy ijod namunalarida mujassamlashgan go'zallikni his qila olmas ekan, hech qachon ma'naviy barkamol inson darajasiga ko'tarila olmaydi.

Musiqqa ana shu nozik tuyg'ularni shakllantirish, tarbiyalashning qudratli vositalaridan biridir. Shaxsni kamol toptirishda musiqqa madaniyatining o'rnini va ahamiyatini ochib berish: birinchidan, inson va uning mohiyati masalasini, ikkinchidan, ma'rifatlilik ko'lamini, uchinchidan, ma'naviy kamolotda musiqqa san'atining imkoniyatlarini aniqlash demakdir.

Ma'naviy barkamol insonni shakllantirishda musiqaning ahamiyati haqida shuni ta'kidlash joizki, musiqqa asarlarining insonda go'zallik, ulug'vorlik, ko'tarinkilik, tushkunlik, g'amginlik, hazinlik, ma'yuslik singari tuyg'ularni uyg'otuvchi xususiyatlari mavjud va xuddi mana shu jihatlari orqali inson ma'naviyatga ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, musiqqa insonning umuman hayotga bo'lgan estetik munosabatlarini kuchaytiradi va noziklashtiradi, ayniqsa, yoshlarning iste'dodini ro'yobga chiqarish, axloqan poklanish, hayotga moslashish, biror kasb-hunar egasi sifatida ijtimoiy faollashishiga yordam beradi. Musiqqa bilan chinakam oshno bo'lgan shaxsning hatto tashqi qiyofasi, hatti-harakati va muomala madaniyatida ham o'zgarish ro'y beradi.

XULOSA

Hozirgi madaniyatimizning muhim omillaridan biri musiqqa merosini o'zlashtirish, bastakorlarning xalq cholg'ulari uchun yaratgan zamonaviy asarlarini va ularning rivojlanish istiqbolini chuqur tushunishdan iboratdir. Bugungi zamonaviy

ijrochidan musiqani nozik tushunish, ijro etilayotgan asarning mazmuni, shakli, harakterini bilish hamda ijroda yuqori badiiy saviyaga yetkazish, bastakor niyatiga chuqur kirib borish singarilar talab etiladi. Bularning barchasi muayyan darajada ijrochilik uslublarining o'ziga xosligini o'zlashtirish va ijrochilik mahorati, ko'nikmalarini texnik jihatdan doimo takomillashtirib borish bilan bog'liqdir. Har bir sozanda zamonaviy ijrochilik madaniyatini egallash, uni yangi darajaga ko'tarish uchun xalq musiqasi, mustaqil hamdo'stlik davlatlar va jahon kompozitorlarining ijodidagi nodir asarlar namunalarini o'zlashtirish hisobiga o'z ijrochilik dasturlarini doimo kengaytirib borishlari lozim.

Musiqqa har davrning ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy-mafkuraviy hayotining muhim va ta'sirchan vositasi bo'lib kelgan. Musiqqa asarlari xalqning ma'naviy ehtiyojlarinigina qondirib qolmay, balki kishilarning mavjud ijtimoiy tuzumga, jamiyatga, hayotning salbiy hodisalariga nisbatan bo'lgan qarashlarini ham aks ettirgan.

Shuni ta'kidlab o'tish joizki hozirgi davrda jamiyat taraqqiyoti va yoshlar tarbiyasida musiqqa san'ati juda katta ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ham uning psixologik xususiyatlarini ham hisobga olish ayni muddaodir.

REFERENCES

1. Qodirov R.G., Musiqqa psixologiyasi: O'quv qo'llanma. M., 2014.
2. Ilin Ye. N., Masterstvo uchitelya: idey, soveti, predlojeniya. P., 1988.
3. Sodiqova T. "Ma'naviyat – millat beshigi" T., "O'qituvchi" nashriyoti, 2007 yil.
4. Ortiqov. T. "Musiqqa o'qitish metodikasi" T., "Muharrir" nashriyoti, 2010 yil.
5. Dmitreva L. Metodika muzqkal'nogo vospitaniya v shkole
6. Gudkova Ye, N.V. Vasilyeva. Musiqqa o'qitish metodikasi.
7. Sh. Abdullaeva, Q. Ibragimova "Pedagogika nazariyasi" T., "Talqin" 2008.
8. D. Karimova "Musiqqiy pedagogik mahorat asoslari" T., "Iqtisod-moliya" 2008.
9. M. Jumaniyozova. "Ilg'or pedagogik texnologiyalar va ularni amalda qo'llash" ma'ruza matnlari. T., 2010.